

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Quæstio III. De Honestate, & In honestate Morali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](#)

ad cultum DEI, sive quoad societatem humana, & reipublica utilitatem. Dein non potest actus internus, efficaciter volens externum, suadere; aut præcipi, qui simul præcipiat externus; cum internus debeat velle externum: sicut etiam, si præcipiat actus externus, ut humano modo, & non ab invito, fiat, præcipitur quóque aliquis actus internus, eum imperans.

172. Ob. 7. Actio externa, quamvis non sit formaliter in se bona, est tamen bona respectivè ad DEUM, ut hic est principium, & caput reipublicæ rationalis: ergo est meritoria. prob. ant. bonum est exhibere DEO actus externos; quia per hos excitantur homines ad laudem DEI, imò etiam ad actus internos virtutum eliciendos: ergo. Respondet Oviedo, hac ratione etiam actus externos, ex motivo prolsus indifferenti elicitos, sine actu bono interno, fore meritorios; quia etiam alii homines per illos excitantur ad laudem DEI; cum intentionem agentis intueri non possint. In forma om. antec. neg. conseq. ad prob. om. totum. quia tantum probat prius ant. quod non negavimus: sed negavimus conseq. & hoc idèo; quia ad meritum non sufficit bonitas mere objectiva, sed debet esse formalis. Excitatio etiam aliorum ad bonum est per accidens; nam potest quis excitari per actum indifferentem, qui non meretur: & potest non excitari, imò etiam scandalizari, per actum in se valde bonum.

173. Ob. 8. Ex nostra doctrina sequetur, quòd homo, volens dare eleemosynam infinitam, acquireret meritum infinitum, sicut, qui tam actu daret: hoc est falsum: ergo. Respondet Vasquez, non posse circa hoc obiectum haberi volitionem efficacem, eoquod non possit, apparere homini possibilis talis eleemosyna. Resp. cum Suarez, & Gormaz de merito. n. 100. neg. ma. & etiam ejus suppositum, quòd scilicet is, qui daret actu infinitam eleemosynam, haberet meritum infinitum, nisi eam daret per unum actum intrinsecè infinitum, vel per infinitos actus; non enim actus fit infinitus, eoquod habeat objectum infinitum; alias actus charitatis, eoquod habeat objectum simpliciter infinitum, & hoc etiam affectivè velit ponere, esset infinitus, vel infinitè meritorius: & vicissim actus, quo quis desperatus cuperet destruere DEUM, si posset, esset infinita malitia. Quare ut rectè ait Gormaz, licet objectum sit infinitum, potest tamen illud voluntas amplecti finitè: quod etiam in nostro casu continget. vide etiam, si placet, Arriagam. disp. 16. de act. hum. n. 39. quamvis ejus solutio mihi non satis placeat.

QUÆSTIO III.

De Honestate, ac Inhonestate moralis.

ARTICULUS I.

Quæ sit Regula Moralitatis.

174. **M**Orale dicitur, quod ad mores pertinet: mores autem aliquando tantum significant

certum modum agendi: & sic dicitur, tales, vel tales, esse mores brutorum: at vero strictè quando mores significant similem modum agendi ex voluntaria determinatione agentis, seu conjectitudinem, ut habet Suarez in 1. 2. tr. 3. de honestate, § 5. malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1. n. 2. Unde actus moralis dicitur ille, ex cuius frequentia, seu mores nascuntur.

Est autem actus moralis (ut idem Eximus loc. cit. n. 6. habet) qui procedit ex perfecta deliberatione rationis, seu est actus perfecte humanus, qui oritur à voluntate ut libera, cum prævia cognitione honesti, vel dishonesti, seu cum attentione ad primam regulam rationis, prohibitem, vel permittentem, præcipientem, vel latenter suadentem. Actus autem huic regula conformis dicitur honestus: econtra disformis dicitur dishonestus: unde moralitas actus stat, partim libertate actus, partim in advertentia ad dictam regulam. Quare, cum sola creatura rationales capaces sint libertatis, ac advertentia dicta, atque adeò honesti, vel dishonesti, sola etiam sunt capaces actuum strictè moralium.

175. Quæritur jam, quænam sit regula objectiva, universalis, & primaria, ex qua determinatur honestas, vel dishonestas actuum, seu etiam, si possibilis sit, indifferentia actuum. Quae de re sententiae variant, præcipue tamen duas differuntur. Prima est afferentium, ipsam naturam rationalem, quæ talem, esse hanc regulam, cui actus honestus debeat esse conformis, & dishonestus disformis, ita videtur sentire Suarez in 1. 2. tr. de honestate, § 5. malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1. Vasquez in 1. 2. disp. 58. c. 2. n. 9. & alibi, cum pluribus recentioribus. Altera est, assignantium pro regula legem æternam DEI, ita S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. in corp. dicens: Regula autem voluntatis humana est duplex: una propinqua, homogenea, scilicet ipsa humana ratio: alia vero est prima regula, scilicet lex æterna, que est quasi ratio DEI. Sequuntur teste Ralslero in norma regi. Theologi communissime: statendum tamen est, quod aliqui quoad modum loquendi quan- doque discrepant, ut Pallavicinus, Haunoldius &c.

176. Dico cum hac secunda sententia, Regula prima, & universalis, saltem remota, mortalitatis, seu honesti, & dishonesti, est lex æterna DEI. Intelligimus autem non tantum legem præcipientem, vel prohibentem, seu strictè dictam, sed etiam permittentem, & suadentem, seu latius dictam: sive ordinationem, directionem, aut voluntatem aliquam Divinam; nec enim omnia honesta sunt præcepta, sed quadan tantum suasa, quædam vero negativè honesta, tantum permissa. Dixi regula prima; an enim dictamen conscientiae debeat dici regula secunda, vel proxima, aut tantum applicatio regulae primæ, quæstio posset esse de nomine, in qua tamen standum videtur auctoritate S. Thomæ num. præced. citati.

Probatur conclusio 1. Omnis actus est, & censetur dishonestus; quia est contra legem æternam DEI: ergo omnis est dishonestus; quia illi conformis: ergo hæc lex est prima, & universalis regula honesti, & dishonesti, seu moralitatis, antec. probatur. Scriptura, & PP. dicunt, omne dishonestum, seu peccatum, esse contra le-

gem DEI: ergo, prob. ant. psal. 118, v. 149. dicitur: *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terre: in quem locum S. Augustin. in sua enarrat. in hunc psalm. conc. 25. citans illud ad Rom. 4.v. 15. tibi enim non est lex, nec prævaricatio: ait, nullum esse sine prævaricatione peccatum, adeoque omne peccatum esse transgressionem legis, non quidem Mosaicæ; cum gentes sine hac lege peccavissent: sed naturalis, hoc est, Divina necessaria, quæ fuisse ibi S. Pater dedit.*

Idem S. Aug. lib. 22. contra Faustum c. 27. scribit: *Ergo peccatum est, fatum, vel dictum, vel concupitum aliquid, contra æternam legem. Lex verò æterna est ratio Divina, vel voluntas DEI: & lib. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 16. Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubeat, ut non sit. S. Ambros. l. de paradiſo c. 8. dicit, quod peccatum nil aliud sit, quam prævaricatio legis Divina, & celestium inobedientia preceptorum S. Anselmus lib. 1. cur DEUS homo c. 11. ait, peccatum esse, non reddere DEO debitum, vel non plenè subjici voluntati Divina.*

177. Prob. concl. 2. Regula moralitatis debet esse universaliter obligans: ergo debet esse lex æterna DEI. antec. prob. si non obligaret, posset semper ab ea recedi sine culpa, aut in honestate morali, quod admitti non potest: & si non obligaret universaliter, posset saltem à plurimis, vel in pluribus casibus, ita ab ea recedi deinceps omnes homines, quandocunque advertunt ad honestatem, vel in honestatem actionis, semper advertunt, se obligari ad honestem, vel saltem non honestem, agendum, ut experientia quamvis convincit: ergo, prob. prior etiam conseq. non est assignabilis ulla alia regula, universaliter obligans: ergo, Confirm. Omnis alia regula, natura etiam rationalis, est regulabilis per aliam regulam: ergo non est prima regula; quia ante hanc non potest dari prior: ergo sola lex æterna, non regulabilis per aliam, est prima.

178. Prob. 3. concl. ad hominem contra illos, qui naturam rationalem statuunt primam regulam. Non potest explicari, quid intelligi debet per naturam rationalem: ergo, ant. prob. Vel intelligitur præcisè natura ut potens operari, vel producere aliquid quomodoconque: & etiam blasphemia erit honesta; quia conformis est naturæ rationali, ut præcisè potenti eam producere; nam revera eam producere potest: Vel intelligitur natura tantum ut potens operari honeste: & sit circulus vitiosus, nec quidquam explicatur, ut patet consideranti.

Rufus per actum in honestum, vel intelligitur tantum actus disformis quomodoconque natura rationali: & sic erit moraliter in honestum, si quis, etiam coactus, incedat nudus in publico, vel induitus ueste majori, quam ipsi conveniat. Vel intelligitur actus disformis tantum bono physico naturæ particularis: & non posset quis honeste mori pro patria. Vel intelligitur disformis bono physico reipublicæ: & sic sepe honestum esset mentiri pro bono communii. Vel intelligitur disformis bono moralis: & iterum sit circulus vitiosus. Vel intelligitur actus, qui nos avertit ab ultimo fine: at hic non est natura rationalis creata, sed est natura Divina, quæ, si non sit regula prima moralitatis sub ra-

tione finis ultimi, est tamen sub ratione legislatoris, id quod nostra sententia docet.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

179. **O**b. 1. Regula, quæ jam supponit aliqua esse honesta, alia in honesta, non est prima regula moralitatis: sed talis est lex æterna DEI: ergo, prob. mi. DEUS præcipit aliquæ quia sunt honesta, qualia sunt e. g. cultus DEI, pietas erga parentes: alia prohibet; quia sunt in honesta, qualia e. g. sunt blasphemia, odium DEI: ergo lex DEI jam supponit aliqua honesta, & alia in honesta: antec. probatur, commune est axioma Theologorum, aliqua esse prohibita; quia mala: alia mala; quia prohibita. Resp. 1. Etiam natura rationalis debet presupponere aliqua mala; nam, nisi per legem esset prohibita e. g. comedio carnis die Veneris, natura rationalis cam non redderet malam.

Resp. 2. dist. ma. Regula illa non est prima, quæ jam supponit aliqua honesta, vel in honesta, in genere moris formaliter, conc. ma. quæ tantum supponit talia radicaliter, neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Cultus DEI non est in genere moris formaliter honestus, antecedenter ad legem DEI, nec odium DEI formaliter in honestum; quia hæc formalis honestas, vel in honestas, est formaliter conformitas, vel disformitas cum lege, ut probatum est. Habet tamen cultus DEI ex sua natura honestatem radicalem, vel fundamentalem, odium verò similem in honestatem: hoc est: ille exigit præcipi, istud vero prohiberi.

180. Hanc radicalem honestatem, vel in honestatem, ait Haunoldus lib. 2. trad. 1. num. 350. defini debere ex eo, quod antecedenter ad omnes circumstantias particulares, cogitando nos ipsums, quasi adhuc in statu possibiliter existentes, judicaremus, ex lumine naturæ, ab auctore naturæ debere præcipi, vel prohiberi, tanquam cuius præceptum, vel prohibitio, universaliter naturæ rationali conduceret: certè tunc, in consilium à DEO adducti, suaderemus cultum DEI, & dissuaderemus contumelias ipsius, ac parentum. Quid autem etiam in ea hypothesi homines quod aliqua inter se tamen discrepant, ex eo oriretur, quod non omnes statim agnoscerent honestatem moralis, sed daretur ignorantia invincibilis, etiam juris naturæ, quod obiecta magis remota à primis principiis &c.

Ad prob. dist. iterum antec. DEUS præcipit, vel prohibet aliquæ quia sunt honesta, vel in honesta radicaliter, conc. antec. quia jam sunt honesta, vel in honesta formaliter, neg. antec. & conseq. Illud axioma Theologicum S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. al. 4. ait, intelligendum esse tantum de prohibitis jure positivo (hoc enim jure aliqua prohibentur, quæ jam antecedenter sunt mala, ratione prohibitionis factæ à jure naturali) non autem esse intelligendum, de jure, seu lege æterna DEI naturali; respectu enim hujus, ait S. Doctor, omnia esse mala; quia prohibita. Si tamen velis, potes etiam ad expli-

candum hoc axioma adhibere distinctionem inter malum radicaliter, & formaliter.

181. Dices. Ergo, si non esset DEUS, consequenter neque lex DEI, nihil esset formaliter honestum, vel in honestum, nec magis formaliter in honesta occiso hominis, quam pecudis. Resp. conc. illatum: foret tamen unum magis in honestum radicaliter, quam alterum, & ab hac malitia radicali, non autem à formalis, potest DEUS moveri, ad ea objecta prohibenda. Ubi nota, quosdam asserere, DEUM non moveri à malitia illa, ad prohibitionem eorum, sed à perfectione sua infinita e. g. à sua excellentia, ad prohibendum omnem sui contemptum, à sapientia, & providentia, ad prohibendum mendacium, quod, quia turbat politicam gubernationem, non debet esse licitum sub sapientissimo regime &c. existimat enim, à motivo finito, qualis est malitia illa, non posse DEO necessarium imponi, qualis tamen in ipso datur; cum ista objecta necessariò prohibeat. Alii tamen putant, posse DEUM necessariò moveri à motivo finito, si hoc post se trahat motivum infinitum, sicut scilicet malitia objecti cuiuslibet, intrinsecè mali, utpote opposita alicui perfectioni Divinæ, trahit post se etiam motivum illius ipsius perfectionis. Uterque modus loquendi facile componitur cum nostra sententia.

Cæterum posset adhuc fieri quæstio de nomine, an non malitia illa, vel in honestas, aut etiam honestas, quam radicalem vocamus, possit dici formalis; cum omnis denominatio debat provenire ab aliqua forma: ad quam respondeo, posse dici, non in honestatem formalis, sed formalem radicem in honestatis &c. sicut causa, quæ est radicaliter effectus, non est formalis effectus, sed formalis radix ipsius. Attamen, si quis veleret dicere, eam in honestatem esse, in genere physico aliquo modo formalis, non valde me opponerem, modo non dicatur esse formalis in honestas in genere moralis, seu Theologico.

182. Ob. 2. Juxta nos nemo foret atheistus: hoc videtur falsum: ergo. prob. ma. nemo ageret in honeste, nisi ageret contra legem DEI: ergo deberet eam agnoscere, consequenter etiam DEUM: adeoque nemo esset atheistus. Resp. neg. ma. ad prob. conc. antec. & primam conseq. dist. autem secundam, deberet agnoscere DEUM, sub ratione adhuc fatis confusa, seu tantum sub ratione supremi legislatoris, hic & nunc, obligantis. conc. sub prædicato explicito, & magis proprio DEI, seu sub ratione entis à se, vel creatoris universi, omniisque gubernantium, neg. 2. atque 3. conseq. Si quis autem etiam negaret DEUM, ut supremum legislatorem, negaret tantum oretenus, vel certe sibi implicitè contradiceret; quia simul agnoscere aliquam in honesta, adeoque prohibita, consequenter per aliquam legem, & supremum legislatorem. Nec est in usitata implicita hæc contradictione; quia sepe contingit, etiam in aliis intentionibus hominum, ut obseruant Theologi in tract. de sacramentis. Addo, esse tamen adhuc discrimen inter blasphemum, & atheistum; ille enim admittit DEUM sub prædicato maximè proprio, & alia tantum negat e. g. justitiam: atheistus autem illum ex professo negat.

183. Ob. 3. Multa peccata non sunt contra legem æternam DEI: ergo hæc regula non est universalis. antec. prob. cometio carnis die Veneris, omissione horarum canonistarum &c. sunt tantum contra legem Ecclesiasticam: ergo. Confirm. 1. Omnes actus nostri sunt aquiliter conformes, vel disformes legi æternæ: ergo juxta nos aequaliter essent honesti, vel in honeste: quod dici non potest. Confirm. 2. Voluntas Divina presupponit sapientiam Divinam, vel dictamen rationis Divinæ: ergo ipsa non est prima regula. Resp. neg. antec. ad prob. item neg. antec.

Omnia, quæ sunt immediatae contra legem positivam DEI, Ecclesiæ, aut alterius superioris, legitime obligantis, sunt etiam contra legem DEI æternam, quatenus lex ista naturalis necessariò vult, ut leges omnes legitimè latè observentur. Ad 1. confirm. om. antec. neg. conseq. aliquos enim actus lex magis, seu gravius prohibet, alios minùs, seu levius, e. g. minùs prohibet leve mendacium, magis homicidium. Pariter etiam quibusdam actibus bonis proponit majus præmium, quam aliis. Ad 2. confir. totum. An lex DEI stet in actu voluntatis, in verò in actu intellectus, præscindimus, sic & S. Aug. præscindit loc. cit. n. 176. & tantum dicimus, legem DEI, latius dictam (qua expedita est n. eod.) in quoconque stet, esse primam reglam.

184. Ob. 4. Juxta nos omnes actus honesti essent actus obedientiæ: hoc est falsum: ergo. Confirm. Non omnia, quæ DEUS vult, etiam nos possumus honestè velle: ergo ejus voluntas non potest esse universalis regula. Resp. neg. ma. Actus obedientiæ non est, qui tantum quomodounque supponit præceptum, aut illudre-spicit, tanquam regulam, ad judicandum de honestate, vel in honestitate objecti: sed ille tantum est actus formalis obedientiæ, qui pro objecto formaliter habet ipsam honestatem implendi præceptum, seu habet ipsum præceptum pro motivo operandi, quod non habet actus e. g. charitus, abstinentia &c. Ad confirm. conc. antec. dist. conseq. non potest esse regula universalis voluntas illa, qua ipse DEUS vult objectum, conc. conseq. qua vult, nos vele objectum. neg. conseq. Quando DEUS vult mori nostros parentes, non vult etiam nos eam mortem velle: at quando vult omissionem peccati, vel actum virtutis, à nobis eliciendum, vult etiam eum nos velle: & si huic voluntati nos conformemus, honestè agimus. Supponit autem hic; quod lex DEI sit actus voluntatis; alias argumentum non haberet vim.

185. Ob. 5. Actus DEI, antequam concipiuntur conformes legi DEI, jam concipiuntur honesti: ergo etiam nostri. Confirm. Si DEUS mentiretur, non ageret contra voluntatem suam; quia vellet mentiri: & tamen ageret in honeste: ergo. Resp. 1. om. antec. neg. conseq. Voluntas DEI est indefectibilis, nec indiger alia regula distincta: at nostra voluntas est indifferens ad honestum, & in honestum. Resp. 2. dist. antec. actus DEI concipiuntur honesti, antequam concipiuntur conformes legi strictè tali, tanquam à superiori latè, quem DEUS non habet. conc. antec. antequam concipiuntur conformes legi latè

latè tali, seu dictamini rationis æternæ, neg. antec. & conseq. hæc enim conformitas imbibitur in ipsa honestate. Ad confirm. neg. antec. Ex una Chimæra sequitur alia; DEUS enim tunc vellet contraria: vellet mentiri, ut ponitur: nollet etiam mentiri; quia necessariò non vult, seu odit omne destrūctivum auctoritatis suæ supremæ, & infallibilitatis, adeoque destrūctivum sui ipsius, quale esset mendacium.

186. Dices 1. Saltem sequeretur ex nostra doctrina, omnes actus DEI esse æqualiter honestos, sive creer mundum, sive non creer: sive perfectiora, sive imperfectiora producat: sed hoc non videtur dicendum: ergo prob. min. sic DEUS æqualiter esset laudandus, & æquales ei gratiæ referendæ, sive magnum, sive parvum beneficium conferat: sive mittat Filium suum in mundum, sive non: hoc videtur paradoxum: ergo. Resp. non posse hic esse quæstionem de actionibus DEI ad extra; nam creaturæ, etiam à solo DEO productæ, non habent honestatem formalem ex n. 157. nisi sint actus boni à creatura, gratiæ Divinæ cooperante, producti (hi autem possunt, ut in perfectione, ita etiam in honestate excedere, ratione objecti melioris, intensionis, tendentiæ &c.) sed debere esse quæstionem, de actibus DEI internis: unde in forma. conc. ma. neg. min. cum S. Thoma 1. p. q. 25. a. 6. ad 1. ubi docet, DEUM posse facere melius substantiæ, hoc est, meliorem rem: non verò adverbialiter, hoc est, meliore modo, sive ex majore sapientia, & bonitate.

Ad prob. S. Thomas 2. 2. q. 91. a. 1. ad 1. videtur dicere, DEUM ob suam essentiam (eadem autem videtur ratio de omnibus prædictis intrinsecis, realiter identificatis) non esse laudandum, eoque superer omnem laudem: & juxta hanc doctrinam negandum esset suppositum. Si tamen aliud non intelligatur per laudare, quæ DEI magnitudinem, & perfectionem, quamvis minus dignæ, prædicare. Resp. conc. 1. & neg. 2. p. antec. Eset DEUS æquæ laudandus: quia DEUS est in se æquæ magnus, ac perfectus, sive aliquid faciat, sive nihil, sive misereatur nostri, sive non. Non tamen æquætiter sunt ei grates habendæ; quia gratitudo non respicit tantum perfectionem, sed beneficia DEI, ejusque per ista ostensam nobis benevolentiam, que utique major nobis ostensa est, dum Christus missus est, quæ, si non fuisset missus,

187. Dices 2. Ergo DEUS non habet libertatem, nisi ad duo æqualia bona; sive enim agat, sive non agat, sive contrarium agat, semper æquætiter benè agit: hæc autem electio non est laude digna: ergo. prob. min. Petrus, determinatus ad dandum mihi aureum, non est laudabilis propterea, quod mihi det aureum A. præ aureo B. omnino æquale: ergo. Resp. hanc objectionem intellectam, ut hæc debet intelligi, de actibus internis DEI, debere ab omnibus folvi, quamcumque hac in quæstione sententiam teheat. Unde pro omnibus neg. min. ad prob. conc. antec. neg. conseq. & paritatem. Ideo Petrus non est laudabilis; quia determinatio illius, ad liberaliter donandum aureum, non est ab eis naturæ, sed aliunde: at verò determinatio DEI, ad formaliter optimum, est ab ipsissima ejus natura, omni laude dignissima. Addo, a-

ctum Divinum internum non debere esse materiam fusionis in sensu Aristotelis, in quo talis materia debet semper esse melior, quæ opposita; DEUS enim melioris actus interni capax non est.

ARTICULUS III.

An sit possibilis Actus Moralis indifferens.

188. **N**on queritur hæc, an sint possibilis actus indifferentes, hoc est, nec boni, nec mali, ob defectum libertatis, vel advertentia ad regulam honestatis; nam in primis hi actus non sunt morales ex num. 174. dein, tales plurimos dari, non est dubium; quis enim semper, dum cutem fricat, aut sputum ejicit, caput movet &c. cogitat, an honestum sit? Neque quæstio est, an dentur actus indifferentes ad meritum supernaturale, & peccatum; nam opera naturalia infidelium honesta e. g. actus fidelitatis in pacis, misericordia, continentia, non sunt meritorii in ordine superno: imò nec opera naturalia fidelium, ut nemo dubitat,

At neque sunt peccata; ut patet ex damnationis Baji propositionibus, ex quibus 25. sic habet: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & philosophorum virtutes sunt vitia: & 35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Similiter Alexander VIII. damnavit hanc 7. *Omnis humana actio deliberata, est DEI dilectio, vel mundi: si DEI, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Igitur hæc queritur, an sit possibilis actus moralis, in specie, vel individuo, qui non sit malus, nec tamen respiciat motivum honestatis, etiam tantum naturalis.

189. Dico 1. Possibilis est actus indifferens in specie. ita S. Thom. 1. 2. q. 92. a. 2. in corp. ajens. *Quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus virtutis . . . quidam vero sunt actus mali ex genere, sicut actus vitiosi . . . quidam vero ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere.* Licet autem addat, posse etiam indifferentes dici actus parvum bonos, vel parvum malos, tamen per ipsam particulam etiam significat, dari alios pure indifferentes. Per indifferentes autem ex genere intelligit indifferentes in specie; quia non intelligit genus summum, sed subalternum, quod coincidit sepissime cum specie moraliter sumpta. Consentient communissime Theologi. Prob. concl. Esse actum indifferente in specie, nihil aliud significat, quæ actum respicere objectum, ex se, & seclusis circumstantiis indifferens: sed tales actus sunt possibles, imò dantur multi: ergo. prob. mi. tales actus sunt, ambulare, stare, levare festucam, abigere muscas, scribere, legere &c. Studiosè autem hæc attuli in exemplum meros actus externos; nam loquendo de actibus internis voluntatis, isti non possunt, esse indifferentes in specie, nisi etiam possint, esse indifferentes in individuo; cum enim hi debeant semper respicere in-

inrinfecè aliquod objectum formale, & non possint ferri tantum in objectum materiale, nisi hoc simul sit objectum formale, debent, vel respicere motivum alicujus honestatis, & esse boni, vel illud non respicere, & sic juxta authores, non admittentes actum indifferentem in individuo, esse mali, ut magis patebit ex discordis.

190. Dico 2. Possibilis est, saltem per accidens, actus indifferentis in individuo. Ita omnes, qui admittunt talem actum per se, & præter hos alii plures. Prob. Qui bona fide amplectitur, ut veram sententiam, quæ asserit, possibilem esse per se actum indifferentem in individuo, & juxta illam operatur, unique elicit actum indifferentem; quia à malo ipsum excusat bona fides: bonitate autem eum privat negatio motivi honesti: ergo saltem per accidens, seu ratione illius sententia, bona fide credita ut vera, est talis actus possibilis.

191. Dico 3. Probabilis etiam per se possibilis est actus indifferentis in individuo. Ita Scotus cum tota Schola subtili. S. Bonaventura in 2. dist. 41. a. 1. q. 3. Alenfis, Almayn. Angest. Gabriel. Nicol. de Obellis. Herrera. Palacius, Gaspar Hurtadus. Joan. Sanchez, Oviedo loc. cit. num. 189. Valquez in 1. 2. disp. 52. c. 2. Arriaga de act. hum. disp. 21. sect. 4. subs. 2. Aversa, Caspensis, Morandus apud Mastrum in 2. dist. disp. 5. q. 6. n. 299. Viva curs. Theol. p. 2. disp. 7. q. 13. n. 2. § 4. & hoc teste communior recentiorum, ut adeò adversarii, quamvis magnam autoritatem pro se etiam habeant, tamē eā solā nos minimè opprimant. Omittit Angelicus adversarii favere 1. 2. q. 18. a. 9. quia disputari posset, quid S. Doctor intelligat, per ordinationem ad debitum finem: an non tantum ordinationem ad finem aliquem, convenientem rationi permittenti &c. adeò, ut velit, etiam actum, quem nos vocamus indifferentem, aliquo modo dicendum bonum: sed nolim contra communem obnit. Ignoscet S. D. facile, si hac vice amicissimum ei S. Bonaventuram sequamur.

192. Prob. 1. concl. Obligatio intendendi, in omni probris actu deliberato, semper positivè aliquam honestatem, est valde gravis: & insuper est contra satus communem perversionem fidelium: certè à plurimis ignoratus: neque etiam ex ullo capite potest probari: ergo non debet admitti. conseq. non solet negari. antec. quod tria habet membra, probatur per singula: & in primis tertium membrum probabitur solutione objectionum: quoad primum probatur sic. Licet hæc obligatio non sit gravis in eo sensu, quasi obligaret sub gravi peccato, tamen est gravis; quia læpissime recurrat, & nisi observaretur, committerentur plurima peccata venialia, quæ non sunt parvum malum, & meritò magni astimantur, præsertim à magis piis. Sanè homini, purgatorium timenti, non foret adeò facile, nullam recreationem intendere propter se ipsam: nullam ambulationem, aut musicam instituere propter delectationem: nihil legere, aut videre propter delectationem sciendi: nunquam caput, aut cutem, deliberate fricare purè propter abigendum pruritum &c.

Prob. jam quoad secundum membrum. Ho-

mines, etiam pii, communiter ista faciunt, absque ulla intentione, per quam ea ad alium altiorum honestum finem ordinant: nec tamen in his peccare se credunt: nemo etiam facile eos peccati condemnat, quamvis utique perfectius agerent, altiori ex fine ea faciendo. Rursus ista obligatio, quæ tamen esset juris naturalis, & omnes homines attingeret, à paucissimis fecit. Sanè Arriaga de se ipso fatetur, se, donec hanc questionem agitari audiverit, de hac obligacione nihil cogitasse. Evidenter negari non potest, plures obligationes ignorari ab indocitis: sed ista etiam ignoratur, certè non agnoscitur, à doctis, & piis: dein etiam obligatio, solis indocitis non cognita, non admittitur, nisi sufficienter probetur: atqui hæc non ita probatur, ut patebit ex solutione objectionum.

193. Probatur conclusio 2. auctoritate SS. PP. S. Hieron. ep. 89. c. 5. agens de ceremoniis, aut sacramentis antiquæ legis, sic ait: Neque enim indifferentia sunt inter bonum, & malum, sicut Philosophi disputatione: Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferentia ambolare, egerere alvi stercore, capitibus naribus purgamenta projicere, sputis rhevma jaceere: hoc nec bonum, nec malum est; sive enim feceris, sive non feceris, res iustitiam habebis, nec iustitiam habebis, nec iustitiam habebis. Ubi observa, eum dicere: sive feceris, sive non feceris: adquæ agere de actu in individuo; nam in specie actum nunquam feceris.

Nec dicas, S. Doctorem tantum velle dicere, ista opera non esse bona supernaturaliter; nam loquitur de bonitate, juxta acceptiōē Philosopherum, qui non egerunt de supernaturali. Quod autem dicat: Nec iustitiam habebis, nec iustitiam habebis (per quam iustitiam videatur à Patribus intelligi communiter supernaturalis) tantum probat, eum etiam dicere, quod talia opera non habeant meritum supernum, quod unque principaliter ibi intendebat: sed non probat, eum non intellexisse bonum, secundum acceptiōē bonitatis in sensu Philosopherum; alias, quid eos citaret? videatur Vasquez in 1. 2. disp. 52. c. 2. ubi ait, S. Hieronymum manifeste sententiam S. Bonaventuræ, id est, nostram probare.

Rursus S. Gregor. Nazianz. oratione 3. que est contra Julianum 1. Ad hec quomodo 94. sic ait: Quemadmodum enim, quisquis supplicio haud dignus est, non idem statim laudem, & predicationem meretur, eodem modo nec, quisquis laude, & predicatione dignus non est, idem confessum penam quoque commeretur: atqui laude, & predicatione etiam dignus est, qui naturaliter tantum honesta facit: ergo. Hinc apud Vasquez. loco modis citato interpres Nazianzeni Elias ait in hunc locum: Nota, medium quendam statum à magno hoc viro excipi, & admitti.

Huc spectat etiam illud S. Gregorii Papæ homil. 27. in Evangel. Sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis: quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Si dicas, naturaliter esse honestum diligere consanguineos Resp. id non esse dubium: sed unde probas, quod S. Gregorii verba debent restringi ad eos tantum, qui diligunt consanguineos ex motivo honestatis illius, seu quia honestum est? de quo sanè plures non videntur cogitare. Accedit, quod S. Pontifex dicat,

eos amare per affectum carnis, & infra addat, eos amorem suum carnaliter impendere, quæ sane non videntur significare positivum amorem honestatis. Huc spectat etiam S. Bonaventura *cir. n. 191.* qui sententiam nostram scholasticè, & suse probat.

194. Accedit S. Augustinus, cuius tamen autoritate potissimum videatur nisi contraria sententia. Hic *epist. 19. c. 2.* quæ est responsum ad epistolam S. Hieronymi, citatam *n. præced.* sic habet:

*Sed cavendum est videat in hac disputatione, ne, sicut Philosophi, quædam facta hominum media dicamus, inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte facit, neque in peccatis, numerentur: & urgeamus eo, quod, observare legis ceremonias, non potest esse inifferens, sed aut bonum, aut malum: quæ verba, dum adversarii pro te citant, non videntur attendisse, quid ea non sint S. Augustini affirmantis, sed sibi objiciens; nam hæc fere verba S. Hieronymus, ut patet *ex n. 193.* ei objecerat.*

S. Augustinus autem approbat illud dictum Philosopherum; nam ait: *Ego vero Apostolis non tam exemplum philosophorum simeo, quando illi in sua disputatione veri aliquid dicunt: & post pauca: Philosophi non propterea vani sunt; quia omnia facta dicunt: sed quia, & factis plerique confidunt, & ubi vera inveniunt: ut aere, à Christi gratia, qui est ipsa veritas, alieni sunt. Tandem ibi S. Doctor dicit, observationem legallium ceremoniarum, aliquo tempore post Christi mortem, fuisse indifferentem, nec bonam, nec malam.*

Verum quidem est, quod eas ceremonias non fuisse amplius bonas, S. Augustinus probet ex eo, quod homines non iustificantur: per quod quidem ab eis tantum excludit honestatem supernaturalem, quod primarium est S. Patris intentionem: sed tamen per istud etiam ipsis non tribuit honestatem, vel honestatem positivam naturalem, sed potius etiam hanc excludit, proprieatatem; quia (sicut *n. 193.* observatum est circa textum S. Hieronymi) etiam S. Augustinus loquitur de indifferentiis, in seculo Philosopherum. Ex quibus videtur, hoc saltem evinci, nostram sententiam, non esse ita destitutam auctoritate Patrum, & oppositam ita eadem suffulsum, ut propterea illa absque alia ratione deseriri, ista verò adstiri debet. Quod adhuc magis patebit, quando ad Patres, ab adversariis adductos, respondemus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

195. O B. I. S. Augustinus *l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18.* sic habet: *Nam, si nobis libera quædam voluntas ex DEO est, quæ adhuc potest esse, vel bona, vel mala: bona vero voluntas ex nobis est, melius est id, quod à nobis, quam, quod ab illo est: quod si absurdissime dicitur, oportet, fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipisci: quanquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita confundere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim iustitiam diligimus, & bona est, & si ma-*

gis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est: aut, si omnino non diligimus, non bona est. Quis vero dubitet dicere, voluntatem, nullo modo iustitiam diligenter, non modò esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Hic est integer textus S. Doctoris, ex quo adversarii maximè nos impugnant illis verbis, quibus dicitur, voluntatem non posse esse in medio, sed vel esse bonam, vel malam.

Resp. cum Arriaga, & Ovideo loco supra citato, S. Augustinum non loqui de actu voluntatis, sed de potentia. Non quidem nego, S. Doctorem sape alibi, per bonam, vel malam voluntatem, intelligere actum voluntatis bonum, vel malum. At hic intelligit ipsam potentiam, quæ per actum bonum, aut malum, etiam ipsa denominatur bona, vel mala; nam loquitur S. Doctor de illa voluntate, quæ est libera, ita, ut possit esse bona, vel mala: item, quæ potest esse magis, vel minus bona, quod non convenit actu, sed potentia liberæ: insuper ait, voluntatem, si omnino non diligit iustitiam, esse pessimam: non autem est pessimus quivis actus, qui tantum non diligit iustitiam; sed talis est sola potentia, si scilicet nunquam diligit iustitiam. Hæc potentia potest esse mala ex nobis, si eliciamus actum malum: bona vero est ex DEO, si auxilio gratia præventi eliciamus actum bonum: de qua re maximè ibi S. Augustinus agit.

Quare ulterius rectè docet Arriaga, S. Doctorem ibi loqui, quasi de statu habituali potentia voluntate, seu animæ, aut hominis, quasi diceret: voluntas, id est, potentia, quæ diligit bonum, bona est: si superius & maius bonum diligit, melior est: si nunquam omnino bonum diligit, pessima est: nam est impossibile, ut non occurrat sapientiæ honestum, quod necessariò amet, aut, si hoc non amet, necessariò amet gravissima mala, illis objectis honestis contraria, vel certè ea culpabiliter permittat. Quare, in forma, concessò textu, neg. conseq. seu ejus suppositum; sive nego, S. Augustinum ibi agere de actu voluntatis.

196. Afferri hæc etiam solet textus S. Augustini *ex l. 2. de sermone Domini in monte c. 22.* quasi ibi diceret S. Doctor, non esse satè ad reitudinem actionis, si fiat ad necessitatem vita sublevandam. Sed in primis etiam adversarii non negant, actum quemlibet saltem naturaliter honestum esse, si necessitas vita eum exigit; quia honestum est, necessitatibus vita providere. Dein, quidquid de hoc sit, S. Aug. eo loco tantum dicit, hanc non esse intentionem charitatis proximi, ut quis alteri benefaciat, idèò, ut vicifim sibi beneficiat, neque sic quemque velle sibi aliquid commodi temporalis fieri. verbo: tantum dicit, talém actum non esse meritorium. Solet etiam opponi aliud S. Augustini dictum *ex l. 4. contra Julianum c. 3.* sed toto illo longissimo capite, S. Doctor tantum intendit probare, virtutes ethnicorum non fuisse veras virtutes, etiamsi e.g. castitatem, temperantiam, aut fidelitatem naturalem servaverint: quarum virtutum actiones, cum sint naturaliter honestæ, (quamvis non sint f. etæ, propter quod ultimatè fieri debuissent, scilicet propter amorem veræ justitiae, aut virtutis, de qua ibi S. Augustino est sermo)

mo) etiam juxta adversarios non possunt esse peccata; alias illi infideles in omni ope-
re necessariò peccassent: quæ est propositio 8.
inter 31. ab Alexandro VIII. damnatas; unde hi
textus non faciunt ad rem.

197. Verum est, quosdam, Baio addi-
tos, voluisse ex iis textibus inferre, infideles,
etiam in omnibus illis actionibus honestis, pec-
care; eoque S. Doctor dicat: *Quidquid autem
boni sit ab homine, & non propter hoc sit, propter
quod fieri debere vera sapientia precipit, et si offi-
cio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum
est: sed, si attentè legatur totus contextus, ap-
parebit, S. Doctorem quidem velle dicere,
ethnicorum virtutes frequentissime apparentes
esse, & malo fine e. g. superbia, avaritia, vel alio
vitio corruptas: at hoc non universaliter, mul-
tò minus firmiter asserit, sed tantum firmiter
doceat, non esse veras virtutes, hoc est, ad glo-
riam cælestem ducentes.*

Doct. enim S. Antistes eodem cap. non adeò
longè ab initio, eas ipsas ethnicorum virtutes, si
scilicet non sint vitiæ, Divino muneri esse ad-
scribendas, dum Julianum alloquens ait: *Quan-
to, inquam, satius hæc ipsa in eis dona DEI esse fa-
tereris?* Rursus sub finem capituli ostendit ite-
rum, se, dum opera infidelium bona esse negat,
tantum ab iis excludere bonitatem, conduceden-
tem ad finem supernaturalem; sic enim ait: *Scito,
nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem
bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia, que
datur per unum mediatores DEI, & hominum,
nemini posse conferri, per quod solum homo potest
ad æternum DEI donum, regnumque perduci.* Ac
tandem transmittit, ea opera in alio sensu posse
bona dici, dum addit: *Omnia proinde cetera,
que videntur inter homines habere aliquid laudis,
videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona &c.* Ex quo patet, textus, ex eo capite allato-
s, ad quæstionem nostram non facere. S. Au-
gustino consentendi sunt ejus discipuli
SS. Prosper, atque Fulgentius, quorum textus,
quia ab adversariis non afferuntur, etiam expref-
sus exponi non debent.

198. Ob. 2. S. Bernard. serm. 36. in Cantica
ait: *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum,
ut sciant: & turpis curiositas est. Et sunt, qui sci-
re volunt, ut sciantur ipsi: & turpis vanitas est.
.... Et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam
suam vendant, verbi causâ, pro pecunia, pro
bonoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quo-
que, qui scire volunt, ut edificant: & charitas est.
Et item, qui scire volunt, ut edificantur: & prudentia
est. Ergo non licet appetere delectabilitatem
scientia propter seipsum: ergo non datur ullus
actus indifferens in individuo; quia, si aliquis
daretur, certè talis esset appetitus scientie.*

Resp. quærendo, an ergo adversarii ve-
lint, obligari homines ad facienda omnia ex mo-
tivo charitatis, vel alio supernaturali? Hoc sanè
esset difficultimum; nec potest hæc obligatio
ulla ratione probari: certè S. Thomas nullibi
eam indicat, & 2. 2. q. 141. a. 6. tantum requiri-
rit, ut intendatur sublevatio decens necessitatis
naturæ, ut exponit Suarez, rationalis qua talis:
& S. August. l. de decem chordis c. 11. tantum
petit, ut quis matrimonio non utatur, nisi saltem
überorum procreandorum causâ, seu ob prolis gene-

rationem, qui finis est purè naturalis. Idem
docent alii SS. Patres, Gregorius, Anselmus, &
Theologi communiter, quos vide apud Carde-
nam in crisi Theol. dissert. 7. c. 2. a. 2. n. 58.
& seq. Si autem hæc actio honestatur intentio-
ne finis purè naturaliter honesti, etiam aliae ho-
nestabuntur. Jam verò, si adversarii non vo-
lunt homines obligari ad semper agendum ex
motivo supernaturali, dicant, an non naturaliter
honestus sit moderatus appetitus honorum, vel
etiam pecuniarum? an non etiam naturaliter ho-
nestum sit, appetere moderatè scientiam, hoc
est, perfectionem naturalem intellectus? hoc
certè vix videtur negabile, si talis appetitus, ex
se propriis creaturæ rationali, non aliunde vi-
tetur: ergo debent ipsimet respondere ad hun-
textum melliflui Doctoris.

199. Resp. ergo pro nobis, & ipsis, S. Pa-
trem non loqui de quounque appetitu mode-
rato scientie, sed de immoderato, cui paulò ante
applicat illud Apostoli ad Rom. 12. v. 3. *Non plus
sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem:*
& post objectum textum dicit, ut cibum nim-
ium, ita multam scientiam, ingestam stomacho
animæ, & non digestam, nocere. Potest etiam
dici, prout alius quidam respondeat, terminum
illum turpis non idem significare, ac peccatum,
sed idem, ac imperfectum: quasi diceretur, im-
perfectum esse, si quis scientiam non ordinet
ad finem altiorum: quæ responsio etiam prob-
abilis sit ex eo, quod S. Bernardus alloquitur
suos religiosos, quos non volebat, motibus hinc
naturalibus inhærente, sed ad perfectionem ma-
gnam assurgere.

200. Ob. 3. Innocentius XI. damnavithas
duas propositiones: scilicet 8. *Comedere, & bibe-
re usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non
est peccatum*, modo non ob sit valetudini; quia hæ-
c potest appetitus naturalis suis actibus frui, & 9.
*Opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omni
penitus caret culpa, ac defecit venialit: atque, si
esset possibilis actus indifferens in individuo,
non essent ista peccata, adeoque licita: ergo,
prob. min. non potest illa ostendi ratio, cur
non sint licita, nisi, quia non potest intendi dele-
ctatio propter se, sed debet intendi aliqua ho-
nestas: atque hæc non deberet intendi, supposi-
ta possibilitate actus indifferens: ergo. Con-
firm. Si possibilis est actus indifferens in indivi-
duo, tunc appetitus naturalis potest licite frui
suis actibus: hoc non potest admitti ex propo-
sitione octava damnata: ergo.*

201. Resp. neg. min. ad prob. neg. ma-
præsertim quoad secundam partem. Ad con-
firm. dist. ma. potest omnis appetitus naturalis
suis actibus frui. neg. ma. aliquis. om. ma. & diff.
si min. neg. conseq. Circa has duas proposi-
tiones mereret legi Viva in p. 2. trutine Theolo-
gice, ubi tandem concludit, ex damnatione ita-
rum thesium nullatenus concuti nostram sen-
tentiam. Aliud enim est, comedere moderatè
ad sufficiatiam, aliud, ad satietatem; est enim
nimium, si eosque quis comedat, & bibat, do-
nec nullum amplius sentiat appetitum, etiam
non ob sit valetudini, cui saepe non ob sit com-
edere usque ad nauseam: & tamen aliqui Doc-
tors docuerunt, etiam istud esse licitum, & quidem
ex eo principio, quod appetitus naturalis licite
suis

suis actibus fruiatur: quod principium, si in sensu particulari tantum intelligatur de aliquo appetitu, nihil probat pro comestione, ut patet: si autem sumatur universaliter, est omnino falsum; tam etiam ebrietas, & libido erit licita.

Et sunt authores, qui innuunt, hanc propositionem esse damnatam propter hanc ipsam causam; ita, ut propositio haec, tanquam causalis, & non propter primam partem, damnata sit. Et sane haec propositio: Christus est in Eucharistia; quia est ubique: est heretica, non propter primam partem, quae est de fide: sed propter adjunctam causam, adeoque tanquam causalis: sic etiam posset forte dici, quamvis liceat comedere, & bibere, ad satietatem, tamen propositionem dictam, recte esse damnatam, tanquam causalē, seu propter causam universaliter additam; cum universaliter falsissimum sit, posse quilibet appetitum naturalem suis actibus, non tantum uti, sed frui; nam haec ratio universaliter sumpta, ut modò dictum, licitam redderet ebrietatem, fornicationem &c.

202. Sed, si etiam concedatur, juxta communem Theologorum, ut ait Viva p. 2. trutin. Theol. in prop. 8. § 9. Innoc. XI. n. 6. non esse licitum, moderatè etiam bibere, vel comedere, ob somnam voluptatem, & non posse hunc appetitum suis actibus frui, hoc est, eos habere pro fine, sed tantum uti, hoc est, habere pro medio, & ordinare ulterius ad sustentationē corporis &c; non sequitur impossibilitas actus indifferentis in individuo; nam, quamvis voluptas comedendi (& consequenter multò magis voluptas actus conjugalis) non sit intendibilis propter se sine peccato, potest tamen esse intendibilis alia moderata voluptas: item, quamvis dicatur homo, utpote rationalis, teneri ulterius ordinare voluptatem, quae est ipsi communis cum bellui, tamen non sequitur, quod tenetur sub peccato, ulterius ordinare etiam alias voluptates, sibi proprias, e.g. audire musicam, olfacere florem, aspicere, vel illustrare bibliothecam, aut tubo optico uti ad videnda longinquā, ludo non malo moderatè ludere &c.

203. Ratio posterior esse potest; quia hujusmodi voluptates ad hoc ipsum à natura institute sunt, ut animus humanus relaxetur: at non ita voluptas ciborum, aut venetorum; quia prima ideo addita est cibo, & potui, ut homo faciliter iis uteretur, ad sustentandum proprium individuum: altera verò à natura addita est, ut homo subiret onera matrimonii, quae sunt valde gravia, & sic propagaretur, vel conservaretur species humana. Accedit, quod in his dubiis delectationibus valde difficile sit, modum tenere, juxta illud D. Augustini l. 4. contra Julian. c. 14. paulo post medium. Nescit cupiditas, ubi finitur necessitas: & idcirco videatur, debuisse natura prohibere, ne propter se ipsas intendantur.

Quare, qui his voluptatibus fruiatur propter se ipsas, & non tantum uitit, in ordine ad fines, à natura intentos, invertit ordinem nature, & peccat. Adde, quod actus conjugali conjuncta sit voluptas immodica (alias enim gravissima matrimonii onera nemo subiret) & quae à Divinis, quin & à cogitationibus sapientibus, ut observat S. August. loc. modò cit. prorsus ab-

strahit: adeoque hoc ipso, non propter se, sed propter aliud, adhibenda est: sicut scilicet medicina, praesertim, si ista aliquando stet in usu aliquius rei, per se immodico, non adhibenda est propter se, sed propter sanitatem. Videri etiam potest S. Augustinus cit. capite 14. l. 4. contra Julianum.

204. Ob. 4. Juxta nos, vel non datur verbum otiosum, vel non omne verbum otiosum est malum: utrumque est falsum, & contra illud Christi. Matth. 12. v. 36. Dico autem vobis: quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicis: ubi supponitur dari, & simul in judicio puniri, adeoque malum esse, verbum otiosum: ergo prob. ma. omne verbum diceretur saltem ob aliquam delectationem: ergo nullum esset malum, sed omne saltem indifferens: ergo. Confirm. S. Gregorius homil. 6. in Evangel. sub finem ait: Otiosum quippe verbum est, quod, aut utilitate relictitudinis, aut ratione justæ necessitatis, caret. & l. 7. moral. c. 17. ait: Otiosum quippe verbum est, quod, aut ratione justæ necessitatis, aut intentione pia utilitatis, caret: atqui ipsis carent verba, quae juxta nos essent indifferenta: ergo sunt otiosa, adeoque mala.

205. Resp. neg. ma. ad prob. om: antec; neg. conseq. Dixi om. antec. quia Euthymius, & Theophylactus, à quibus non longè abesse videtur S. Chrysostomus, apud Cornelium à Lapide in hunc locum Matthei, per verbum otiosum intelligunt calumniatorum, & falsum: & suspicatur Maldonatus, id ex hebræo potuisse inferri. Attamen, quia communissime alii, etiam S. Hieron. in exponentis Scripturis Doctor maximus, verbum tantum otiosum intelligunt, nold de antecedente contendere: sed nego conseq. Etiamsi aliqua delectatio possit aliquando intendi sine peccato, non potest semper; nec enim e.g. dum seria aguntur, aut agi debent, statim licet, qualibet ad rem non facientia, aut iudicra otiosè miscere; hinc S. Chrysost. homil. 43. in Matthei c. 12. v. 36. ait: Otiosum est verbum, quod rei proposita non convenit, nibilque confert utilitatis, scilicet rei, de qua tunc agitur.

Neque etiam licet delectationibus hisce, e.g. confabulationi ludicræ, nimis diu inthærere, &c; qui hoc faciunt, otiosi sunt, non minus, acilli, qui ludis, alias etiam non malis, tempus nimis absument. Hinc S. Gregorius loc. cit. n. 204. (ut patet legenti) videtur planè verbum otiosum, & multiloquium; pro eodem accipere. Igitur, quando S. Hieron. in c. 12. Matth. v. 36. ait, verbum otiosum esse, quod sine utilitate, & loquentis dicitur, & auditentis (cui definitioni quoad substantiam assentiantur alii SS. PP. atque Doctores) intelligendus est de eo, quod dicitur sine utilitate, etiam ad delectationem, hic & nunc, non inconvenientem, aut nimiam. Nec dicás, tale verbum fore imprudens; nam imprudenteria est macula transcendentalis omnis peccati, & nihil potest esse peccatum, & simul prudens.

206. Ad confirm. Imprimis quaro, quomodo adversari explicit illud intentione pia utilitatis? an utilitatem supernaturaliter piam, an saltem naturaliter, hoc est, piam erga parentes, conflanguineos, vel patriam intelligi volunt? certè hoc dicere nequeunt. Igitur tantum debet

bet illud *Piae sumi negativè*, hoc est, *non impiæ*: & sic etiam possumus admittere totam illam definitionem; nam verbum indifferens, si non necessitatem, certè habet utilitatem rectam, sive est utile ad delectationem non irrectam, & non impiam: item aliquando est necessarium ad avertendam sensibilem molestiam, e. g. pruritum narium, ut, si ex hac causa alteri quis dicat? *Da mibi tabacum*; vel si alius dicat: *Frigeo valde, cupio excitari ignem*: quin cogitet, quod honestum sit, ordinare depulsionem frigoris ad conservandam honestè sanitatem.

Quando autem S. Basilius apud Cornelium vocat verbum otiosum, quod ad propositum in domino usum, hoc est, ad adificationem fidei non facit, etiam ab adversariis mitius explicandus est; cùm alia omne verbum, ad finem naturalem tantum directum, foret otiosum: nec videtur hīc posse responderi, quod supra n. 199. in simili diximus, terminum otiosum sumi tantum pro imperfetto; cùm S. Basilius addat: *Tale enim contristat Spiritum S.* Quare S. Pater non strictè intelligendus est, sed latius, scilicet de verbis illis, tunc prolatis, quando verba deberent proferri ad finem supernaturalem, & sic tempus otiosè consumitur.

Verbo: otium est malus usus temporis, & otiosum id, quo male consumitur tempus: unde verbum otiosum est, quod, vel non suo tempore dicitur, vel nimium tempus illi impenditur. Quòd autem ex hoc sequatur, omnem actum peccaminosum, etiam furtum e. g. dicendum esse otiosum, nil est absurdum; quia etiam furando male tempus consumitur: sed ob maiorem malitiam illius actus, contra septimum preceptum, non attenditur ad minorem malitiam otiositas, & à majore culpa otiositas quasi absorbetur. Sic certò sunt otiosi, qui rota die portant, vel ludunt: at, quia ebrieras est gravior malitia, de illa minore non cogitatur. Quòd autem in quibusdam peccatis sit magnus labor, e.g. in furando, non obest otiositas; nam pueri, dum usque ad copiosum sudorem circumcurrunt, tamen sunt otiosi. Plura de verbo otioso, qui cupit, consulat Oviedo, & Arriagam citatos num. 191.

207. Ob. 5. Omnis homo, moraliter agens, debet intendere finem aliquem negativè ultimum honestum: ergo non est possibilis actus indifferens in individuo. prob. antec. tria sunt bona, honestum, utile, & delectabile: atqui bonum utile non est finis, sed tantum medium, debetque ulterius ordinari, nec potest in eo voluntas quiescere: bonum delectabile non potest intendi: ergo debet semper intendi honestum. prob. 2. p. mi. Homo in actionibus moralibus debet agere supra modum agendi brutorum: ergo non debet intendere bonum delectabile; nam hoc etiam intendunt bruta. Resp. neg. ant. ad prob. in primis minor quoad primam partem non est certa; quia videtur sane posse aliquis hīc, & nunc, quiescere in acquisitione pecuniarum, vel alterius rei utilis, quæ talis, non quæ talis. Certè sic sàpē videtur in lucro quiescere artifex, vel operarius.

Sed omissa prima parte minoris neg. secundam. ad prob. neg. conseq. nam, quamvis bruta cum homine convenienter in appetitu boni

delectabilis, in genere sumpti, non conveniunt in appetitu boni delectabilis in specie sumpti: & plures sunt delectationes, quarum bruta non sunt capacia, quales assignavimus num. 202. pol. sentque addi plures e. g. legere, scribere, stare comedias, equo, vel currere vehi, attice confabulari. Adde, quòd etiam in modo appetendi has delectationes, homo in actionibus indifferenteribus, se longè aliter habeat, quam bruta; quia homo agit liberè, item suas actiones metitur regulâ rationis, & discutit, an non sint prohibita &c. Fator tamen, Angelicum 7. 2. q. 4. a. 2. ad 2. iteri 2. 2. q. 141. a. 6. videri velle, quòd delectabilia, non propriè, sed propter aliquam necessitatem, debeant inveniendi; quia, ut docet, operatio non est ordinata, ut quis delectetur, sed potius delectatio est ordinata ad hoc, ut quis ad operandum inducatur. Sed, quid ad autoritatem S. Doctoris in hac quæstione dicendum, vide num. 191.

208. Ob. 6. Quicunque juxta nos elicit actum indifferenter, hoc ipso eum elicit; quia licet: sed eo ipso jam agi honestè: ergo non quam indifferenter. prob. mi. elicere adhuc, vel amplecti objectum; quia licet, est conformare se legi permitenti: sed hoc est agere honestè: ergo. Confirm. i. Talis est ita dispositus, ut non ageret, si non licet: sed hoc est honestum; quia est revereri legem prohibitem, & se illi submittere: ergo. Confirm. ii. Agere, quia licet, est habere licentiam pro motivo: hoc autem motivum, nec est tuile, nec jucundum: ergo est honestum.

Hi adversarii in extremum oppositum declinant, & cùm priores velint, omnem actum juxta nos indifferenter esse malum, isti volunt, omnem esse honestum. In forma Resp. i. neg. ma. non enim omnis taliter operans necessariè habet licentiam pro motivo, sed sàpè eam habet pro puto termino, nec tam agit, quia licet, quām, cùm licet: sicut servus, iussus dare elemosynam horâ octavâ, dat illam; quia ea hora sonuit, habendo sonum, non pro motivo, sed pro puto termino; nam, sicut iste movetur ab imperio domini, ita alter à delectatione objecti. Resp. 2. om. ma. neg. mi. ad prob. neg. mi. est enim tantum agere indifferenter; quia lex Divina permittit etiam amplecti objecta indifferenter.

209. Ad i. confirm. Resp. i. neg. ma. universaliter sumptam; nam sicut attritus, & odio habens peccatum ex metu gehennæ, non est ita dispositus, ut peccaret, si gehenna non esset, ita agens; quia licet, non semper est positivè in dispositus, ut non ageret, si non licet, sed ab hoc præscindit. Sic milites, quando audiunt, licitum esse aliquid rapere, statim rapiunt; quia etiam virtualiter cogitent, quid facient, si non licet: nec consultum esset, eos hac de re interrogare: & bonum est, eis nihil de illa suppositione incidere.

Resp. 2. dist. mi. hoc est honestum negativè, seu non in honestum conc. mi. est honestum positivè, neg. min. & conseq. Si hoc ad honestatem sufficeret, etiam non daretur actus indifferens in specie, ut patet exponenti. Deinde ad actum honestum requiritur, ut positivè honestatem aliquam amplectatur. Sed neque verum est quod universaliter quivis semper reflexè amplectatur.

pleteatur honestatem parendi legi permittenti; quia multi tantum videntur dishonestatem violandi praeceptum, tanquam objectum materiale: non autem reflexe volunt honestatem nolendi actum dishonestum, tanquam objectum formale: quin immo saepissime tantum aliqua quasi habitualis notitia licentiae presupponitur: quis enim, dum sumit tabacum ex narium pruritu, semper reflexe cogitat de positiva honestate parendi legi permittenti? aut positivè dicit: Ego me ita submittit omni legi justè, ut, si aliqua prohibetur tabacum, eum non sumerem: at quia nulla eum prohibet, sed universalis facultas est, & insuper honestum est, legi, vel superiori, talem facultatem concedenti, se conformare, me ipsi conformat, & tabacum sumo? Nemo certè de his cogitat.

Ad 2. confirm. neg. ma. & etiam mi. quia agere præcisè; quia licet, non est positivè honestum: dein hoc motum se solo neminem potest mouere; hinc facit cum altero motivo delectabili unum motum delectabile. Si dicas, posse aliquem agere; quia licet, ad exercendam libertatem. Resp. hoc ipsum spectare ad delectationem. Sed neque etiam delectatio, præcisè ut commoda homini, hoc ipso est honesta; non enim honestas stat in eo, quod res sit utcunque bona homini, sed, quod sit decens naturam rationalem ut talem: quia decencia, ut rectè ait Arriaga, non potest clarius explicari, sed lumine naturæ agnoscitur.

210. Dices 1. DEUS præcipit, ut non agamus illicitè: ergo, qui non agit illicitè, conformat se huic præcepto: ergo honestè agit. Resp. neg. 2. conseq. Cum hoc præceptum sit negativum, etiam ille se sufficiens conformat, qui dormit, quia honestè agat. Si positivè quis amplectetur honestatem nolendi actum prohibatum, honestè ageret; at hoc illud præceptum non exigit, nec quilibet abstinentis ab actu illico, hoc facit.

Dices 2. Qui agit ex permissione Divina, amat permissionem Divinam: sed hoc est honestè agere: ergo. Resp. neg. ma. Sicut, qui vult aliquid facere; quia obligatur jure alterius, non eo ipso amat hoc ius, nec habet illud pro objecto formaliter quod, sed tantum pro objecto formaliter quo: ita nec semper amat licentiam, vel permissionem Divinam, qui agit, quando datur ea permissione: immo neque habet permissionem, vel licentiam, pro motivo ex num. 208. Sed etiā eam amaret per aliquem actum præsumum, posset tamen subsequi actus indifferens, tantum tendens in objectum permisum.

Dices 3. Ergo, qui operatur; quia licet, præscindit ab eo, quid esset facturus, si non licet: sed hoc ipsum est agere dishonestè: ergo. prob. mi. talis contemnit licentiam DEI, vel permissionem ejus: hoc est dishonestum: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. ma. Modò non sit positivè paratus agere, etiamsi non daretur licentia, eam non contemnit, sed ipsam supponit: quamvis non velit actu suo se reflectere in honestatem agendi ex motivo licentiae, seu permissionis. Sic, qui scit, quod actu charitatis possit mereri gloriam cœlestem, & supposita eā scienciam, elicet actum charitatis, qui non potest pro-

motivo habere consecutionem gloriae cœlestis tamen istam non contemnit.

211. Novam in hac materia questionem excusasse videtur Ulloa *de actib. hum. disp. I. c. I.* scilicet, an non actus, quem indifferenter vocamus, saltem sit imperfectio moralis positiva: in qua controversia auctor hic tenet affirmativam. Hac quidem assertione nihil conclusioni nostræ contrarium docet; solam quippe rationem peccati ab actu indifferente exclusimus: tamen opera pretium est, etiam hujus doctrinæ mentionem hinc aliquam facere. Itaque distinguuntur ab Ulloa, & rectè, duplex imperfectio moralis, nempe *negativa*, & *positiva*.

Negativa est carentia, vel omissionis majoris perfectionis, hinc & nunc, absolute possibilis, & quidem libera (si enim libera non est omission, imperfectio quidem physica esse poterit, at non moralis, seu imputabilis) e.g. quando quis amat DEUM, vel proximum, sed non adeo intense, ac posset: vel, quando non elicit actum tam perfectum, ac posset, si toto conatu vellet cooperari gratia accepta: quamvis interim eliciat actum, omni ex parte positivè bonum. *Positiva* imperfectio moralis (juxta Ulloam, cui alii autores, saltem quoad substantiam, consentiunt) est etiam carentia, vel omissionis majoris perfectionis, ita tamen, ut omissio libere, contra consilium, hinc, & nunc, à superiore propositum, & practicè observable, hoc est, non moraliter ob difficultatem nimiam impossibile. e.g. si quis contra inspirationem Divinam, incitantem ad abstinentiam ab aliquo actu indifferente, e.g. auditione musices, tamen eam audit, & eam mortificationem negligit; quia non tenetur, licet moraliter posset, mortificationem illam subire.

212. Talis actio, ut ibidem Ulloa, merito displicet DEO. 1. Quia est inordinatio, posthabere beneplacitum DEI suæ libertati, vel commodo. 2. Quia reprehenditur à Sanctis, ut saepissime in eorum scriptis notatur, vel à vita eorundem scriptoribus resertur. 3. Quia etiam in civilibus merito displicet regi, vel magistratu, vel pati, si subditus, aut filius, non quidem præceptum, sed tamen consilium bonum, & practicè observable, negligit. Quod autem omnis actus, quem vocamus indifferenter, sit contra tale consilium, probatur ex Apostolo 1. Cor. 10. v. 31. *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facatis, omnia in gloriam DEI* (saltem latè sumendo, sive ad finem alicuius virtutis) facite. Rursus ad Colossens. 3. v. 17. *Omne, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Christi:* ergo DEUS per Apostolum suaderet, & consilio suo nos incitat, ad omnia ex virtutis motivo agenda.

213. Evidem non negaverim, saepius actibus indifferibus esse conjunctas tales imperfectiones: & sic transgressiones regularum in iis Ordinibus sacris, ubi non obligant sub peccato, saltem à talibus imperfectionibus excusari non possunt, etiamsi ex nullo alio, quam præcisè ex capite disformitatis cum regulis, improbandæ essent: immo etiam aliis actibus indifferibus frequenter tales imperfectiones junguntur, praesertim, quando, ut saepe fit, consilium DEI, ad meliora, & quidem practicè pos-

sibilitia hortantis, valde clare proponitur, & simul displicentia DEI ex omissione, vel positio ne actionis eiusdem, oritura, pari claritate, & cum aliquo conscientia remorsu, apparet; tunc enim planè non video, quomodo quis omnem justam reprehensionem effugere possit. Attamen, quod nullus omnino actus in individuo dari possit, quin, vel honestus, vel positiva imperfectione morali (negativam enim facile concedo) infectus sit, necedum omnino persuasus sum.

214. In primis enim juxta hanc doctrinam, omnis actus moralis hominis Christiani, non directus ad finem supernaturalem, esset imperfectionis moralis positiva, eo quod non esset juxta consilium DEI, promulgatum per Apostolum, & adductum, n. 212. (nam *omnia in gloriam DEI: omnia in nomine Domini Iesu Christi facere*, non significat, tantum finem naturaliter honestum, seu virtutis naturalis, sed finem supernaturalem intendere; neque enim gentiles, naturaliter honesta agentes, dici possunt sua fecisse, *in nomine Domini Iesu*) hoc autem videtur difficile; quia incurrire positivam displicantiam DEI, & alia mala, ob tales imperfectiones positivas impudentia, non parvum est malum. Secundò. Non omnibus universaliter hominibus, moraliter agentibus, ita proposita sunt consilia DEI, sed satis fermè Christianis, adeoque hi fermè satis positivè imperfectè agerent, & non omnis universaliter cuiuscunque hominis actus indifferens esset imperfectio positiva. Si velles repudnere, saltem omnibus universaliter proponi consilium superioris alicujus, practicè observable, id difficiliter probares: & etiam ex mox sequentibus impugnari posse. Itaque.

215. Tertiò. Ut rectè ait Cardinalis de Lugo de incarnat. disp. 26. sec. 10. n. 131. potest homo etiam Christianus (de hoc enim Lugo juxta contextum loquitur) moraliter operari, quin advertat, actionem suam suaderi à DEO, vel non, sed tantum advertat, aliam esse meliorem: certè multi sèpè tam parùm videntur cogitare, aut scire, quod omittendo actionem perfectiorum, etiam practicè possibilem, incurrit positivam displicantiam DEI, quād partim Arriaga (de quo n. 192.) ante ingressum Theologici studii cogitavit, se per actus non directos ad finem honestum peccare venialiter. Licet autem omittatur, quod homines fortè implicitè, confusè, vel interpretativè, aliquo modo cognoscant, rem meliorem suaderi à DEO, tamen non videntur id ita clare cognoscere, ut dici possint, nolle DEUM suadentem audire, & quidem dici possint in sensu aliquo tam proprio, ut propterea positivam DEI displicantiam incurvant; sed videntur id tantum ita confusè cognoscere, ut dici possint, nolle melius agere; quia ipsis difficile, & ingratum accidit: atque adeò quidem negativè, non tamen positivè imperfectè agere.

Quartò. Saltem potest contingere, ut advertientia ad indifferentiam sui actus, & positivam honestatem, vel bonitatem alterius actus, vel omissionis, si tantum semiplene deliberata, quād tamen adhuc sufficit ad moraliter agendum, imò etiam ad venialiter peccandum: hoc casu, si quis actionem indifferentem eliciat, difficile vi-

detur, eum statim arguere imperfectionis moralis positivæ, quād DEO jus præbeat, si non ad penam decernendam, saltem ad immittendam positivè gravissima mala temporalia, & negotiæ, etiam spiritualia, ita, ut DEUS, non tantum pro sua libertate, atque domino, sed pro merito hominis, ita imperfectè agentis, ea immittat, quād non est res contemnenda. Sed hæc non tam istam Ulloæ sententiam impugnandi, quād ejus mentionem faciendi gratiæ, dicta sint, simul etiam aliis occasionem dandi causâ, ut hanc opinionem pensiculatiū examinent.

DISPUTATIO II.

De Conscientia.

216. R egula moralitatis prima, remota, & objectiva, ac universalis, ut diximus num. 178, est lex aeterna DEI; regula autem proxima, & formalis, ex S. Thoma cit. num. 177. & communis omnium, est humanæ rationis lumen, seu dictamen, aut conscientia; nam *regula proxima*, seu, ut alii vocatur, *formalis*, aliud ex communi acceptio non est, quād *applicatio intentionalis*, seu *cognitio prime regulæ objectiva*: quam applicationem facit conscientia; hinc dicimus agere juxta, vel contra conscientiam. De hac itaque nunc agendum, & præcipue de conscientia certa, dubia, erronea, probabili.

QUESTIO I.

De Conscientia in genere, & Certe in specie.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Conscientia, & quomodo obliget Conscientia Erronea.

217. S. Thomas i. p. q. 79. a. 12, in corp. sic ait: Oportet igitur naturaliter nobis esse indita, sicut principia speculabilium, ita & principia operabilium: scilicet, ut S. Doctor ibidem docet, sicut datur habitus primorum principiorum speculabilium, qui ex Aristotele & etibico. & dicitur *Intellexus*, ita datur habitus principiorum practicorum, qui vocatur *Synteresis*. Hanc quidam confundunt cum conscientia habituali: alii vero distinguunt, dicuntque, synteresim esse habitum principiorum tantum universalissimorum, e. g. *Bonum est faciendum, malum vitandum, jus suum cuique tribuendum*: at vero conscientiam habitualē dicunt, esse habitum principiorum magis particularium. Sed hæc parvi momenti sunt.

218. Jam *Conscientia actualis* (de qua præcipue nobis agendum) definitur à Layman lib. i. tr. i. c. 2. *Actus intellectus practici jadicantis, aliquid, hic & nunc, agendum esse, vel fuisse, tanquam bonum honestum, vel fugiendum*